

Domesticatie bij Dam en Edelherten is een voortschrijdend proces.

Vanuit de verre historie blijken dieren de nabijheid van de mens op te zoeken. De nabijheid van de mens verzekerde hen van voedsel en bescherming tegen predatoren. Omgekeerd boden de dieren in de nabijheid van de mens een voordeel bij het alarmeren voor gevaar en het leveren van producten zoals vlees, vacht, eieren en melk.

Epigenetica, habituatie en selectie hebben geleid tot een domesticatieproces. Een reductie van het vluchtgedrag is daarmee genetisch vastgelegd evenals de verkleining van de "personal space".

Daarmee zijn veel dieren in grotere aantallen dicht bij de mens te houden.

Dit proces is dynamisch. Als we bij onze gedomesticeerde dieren niet voortdurend aandacht geven aan de habituatie, worden de dieren onhoudbaar. Omgekeerd als we de gewenning aan de mens te ver laten doorschieten levert dit een gevaar. Vooral mannelijke dieren die de mens als hun gelijke beschouwen kunnen na hun jeugd in een competitiedrang erg gevaarlijk worden. Stieren, hengsten, rammen en reuen.

Zo worden herten al zeer lang gehouden door de mens en is er sprake van een voortschrijdend domesticatie proces. De houders van deze dieren weten dat een tijdige gewenning aan de mens belangrijk is en dat bij kennis van het diergedrag de kans op letsel zeer klein is en kleiner dan het letsel veroorzaakt door stieren van gedomesticeerde runderen. In het bronstseizoen van de edelhert is dit risico misschien hoger maar bij houders met kennis heel hanteerbaar.

Moderne veredelings technieken zoals kunstmatige inseminatie en embryotransplantatie versnellen in hoge mate dit proces. De selectie op gewenst gedrag en uiterlijk worden daarmee snel in gewenste richting veranderd in de populatie. Bij edelherten wordt op deze wijze de domesticatie versneld.

KI en embryotransplantatie is gebruikelijk in Nieuw-Zeeland bij herten. In Europa wordt deze techniek gebruikt in Groot-Brittannië, Frankrijk, Spanje, Slowakije, ...

Er alleen al een 70 tal artikelen, die gaan over deze veredelings technieken op internet te vinden. Als voorbeeld 2 vermeld.

New developments reproductive technologies in deer

D.KBerg^aG.WAsher^b

Farmed deer: new domestic animals defined by controlled breeding

T J Fletcher ¹

Inmiddels zijn we al weer jaren verder. Daarom is het onjuist deze dieren uit te sluiten als productiedier in Nederland

Herten onterecht niet op H&H lijst.

Het plaatsen van damherten in de risicofactor F is volstrekt onjuist en overtrokken.

Er zijn geen gegevens bekend over verwonding van mensen door damherten.

De beschrijvingen over aanvallen en gevechten betreft de dieren onderling en dan in de verwilderde populatie.

Gehouden damherten zijn zeer hanteerbaar bij een juiste benadering. Indien er mogelijke gevaren zijn, is dit voor de houder zelf en niet door derden.

Juist de enige reserve naar de mens voorkomt aanvallen die we wel zien bij schapen en runderen die zich te veel identificeren met de verzorgen en dan een concurrentiestrijd aangaan.

Het plaatsen van edelherten in de risicofactor F is volstrekt onjuist en overtrokken

Er in de literatuur sprake van één dode door een hert. Er zijn verder geen gegevens bekend. Deze ene waarneming staat in schril contrast met de gewonden doden door paarden en runderen en kan alleen maar uitgelegd worden als een aanwijzing hoe laag deze risicofactor is.

De houder van edelherten is zich er terdege van bewust in het oestrusseizoen de bok niet op te winden door de hinden te separeren. Indien er enig risico zou zijn is dit voor de eigenaar en niet voor derden.

Voor beide soorten is hier spraken van een beoordeling op basis van risicobeleving maar niet door risicoanalyse.

Betreft: Reactie op internetconsultatie aangaande:

De verbetering van regelgeving over lijsten van toegestane diersoorten

Geachte,

Ik wil via deze reactie aangeven dat ik niet akkoord ben met het voornemen van de minister van LNV om het damhert en het Midden-Europees edelhert van de huis- en hobbydierenlijst te halen. Dit betekent dat er een einde komt aan het gebruik van deze diersoorten als productiedier per 1 januari 2024.

Ik ga ook niet akkoord met de hiervoor toegepaste criteria en wetenschappelijke onderbouwing. En wel om navolgende redenen:

ARGUMENT 1: Het belang van het product: hertenvlees!

- Hertenvlees is erg gezond, bevat weinig vet, is cholesterolarm en tegelijk rijk aan ijzer, belangrijke eiwitten, omega-3 vetzuren en poly-onverzadigde vetzuren (zie tabel McCance and Widdowson's 'Composition of foods', update maart 2015 <https://www.gov.uk/government/publications/composition-of-foods-integrateddataset-cofid>). De Nederlandse professionele hertenhouderij kan hier een kwaliteitsproduct tegenover stellen, afkomstig uit een korte, transparante keten met lage CO₂-afdruk.

ARGUMENT 2: De moderne hertenhouderij in Nederland en daarbuiten: mooie troeven!

- Herten zijn een relatief gemakkelijk te houden groep van herkauwers, waarmee een vleestype kan worden geproduceerd waarnaar op de markt vraag is. De gehouden boerderijherten zijn veel tammer en handelbaarder dan hun wilde soortgenoten.
- Herten kunnen een substantiële bijdrage leveren aan de waardering van de veehouderij. Zij zijn bij uitstek geschikt om landschap en natuur-inclusieve kringlooplandbouw te integreren binnen een agrarisch bedrijf. Ze worden op alle professionele hertenhouderijen in Nederland extensief gehouden met veel aandacht voor dierenwelzijn.
- Het bannen van herten uit professionele houderijen, parken en kinderboerderijen in dorpen en steden zal een grote impact hebben. Het zien van herten biedt een welgekomen ontspanning voor kinderen en volwassenen. Daarnaast hebben deze plekken een belangrijke sociale functie wat de cohesie tussen mensen versterkt.

ARGUMENT 3: Indeling in risicoklasse F èn aanmerking als niet-gedomesticeerd: TEN ONTERECHE!

- Indeling in risicoklasse F: NIET AKKOORD:
De Nederlandse hertenhouder:
  1. weet waar hij mee omgaat en neemt zoveel mogelijk maatregelen om risico's op letselschade uit te sluiten. Bovendien zijn boerderijherten veel rustiger en gewend aan menselijke omgang in tegenstelling tot hun wilde soortgenoten.

2. zorgt het hele jaar door voor voldoende en gepast voedsel ad libitum.
  3. De Nederlandse hertenhouder zorgt voor voldoende ruimte en beschutting met respect voor het natuurlijke gedrag van de boerderijherten.
  4. houdt zoveel mogelijk de natuurlijke groepsindeling aan zowel tijdens de bronstperiode als daarbuiten.
- Begrip 'domesticatie': NIET AKKOORD met de visie/interpretatie door de wetenschappelijk adviescommissie
Als er geen wetenschappelijke literatuur is gevonden over de domesticatie van een diersoort wordt de wilde voorouder beoordeeld. Dit geldt voor herten, terwijl er al eeuwenlang herten gefokt en gehouden worden. Iedereen die langs een hertenpark of hertenhouderij loopt ziet daar heel ander gedrag, dan dat van herten in het wild.

ARGUMENT 4: Persoonlijke motivatie

-

Op basis van bovengenoemde argumenten verzoek ik u met aandrang om de huis- en hobbydierenlijst te herzien en het damhert en Midden-Europees edelhert te behouden op zowel de positieflijst als de productiedierenlijst.

In ons bedrijf is de Edelhertenhouderij de rode draad, inmiddels al 23 jaar. Wij hebben een boerderijwinkel waar wij ons vlees rechtstreeks aan onze klanten verkopen, kortere lijnen bestaan er niet, zo van land naar klant. Daarnaast is er een restaurant op het erf waar Hertenvlees centraal staat. Ook op onze mini camping is de waardering groot als de gasten zo naast de Edelherten hun tent of caravan opzetten.

Ervan uitgaand dat deze argumenten terdege mee zullen wegen en uitziend naar een weloverwogen beslissing in mijn voordeel,

Met hoogachting,

Familie J.v.Maanen

Nijkerk, 11-01-2023